

COMUNICACIÓ

Ramon Muns: *Natura desnaturata. Segle XXI: cap a una societat de la confusió*

L'ésser humà, actuant com a *demiürg-sense-Déu*, no és capaç de generar *natura naturata*, en l'accepció de Spinoza, sinó *natura desnaturata*, i de manera tan grollera que pot destruir la seva pròpia casa, el planeta on habita.

Intentarem de justificar aquesta hipòtesi, fent una reflexió sobre els paràmetres que regeixen, de manera més o menys aparent, segons els països i situacions sociopolítiques, el nostre món actual.

Hi ha suficients motius, en l'àmbit mundial i atenent als fets que estem vivint durant aquests darrers cinc anys, per a poder afirmar que estem entrant en un tipus de societat en la qual el denominador comú té un nom: la confusió.

En nom de la pau i la democràcia, es declaren *guerres preventives*. L'exemple més recent és la darrera guerra d'Iraq, per part dels governs dels EUA, d'Anglaterra i d'Espanya. Això no és nou, naturalment, però sí el cinisme de proclamar-ho.

La possibilitat -que preveia George Orwell- que els països pretesament democràtics apliquin criteris totalitaris, ja s'ha realitzat, cínicament i impunement.

Avergonyint institucions com ara les Nacions Unides i altres organismes creats per a la defensa dels Drets de la Humanitat tot seguint les idees cíviqes que propugnaren Kant (*La pau perpètua*) i altres pensadors, per tal d'arribar a un humanisme enraonat.

Però els fets demostren que encara estem en l'època del *homo erectus*, i no pas en la de l'*homo sapiens*, com la ciència havia anat creient durant el seglexx. I, a més, un *homo erectus* que no esgrimeix ja una destal de sílex, sinó una tecnologia de destrucció massiva que el depassa completament. Allò que havia servit a l'ésser humà per a afirmar, en part, la seva preponderància sobre la natura, i per tant la seva supervivència, l'ha convertit en un esclau d'aquestes aplicacions tecnològiques.

«És perillós, jugar amb foc»: la dita antiga torna a estar d'actualitat i és vàlida, malauradament per a la nostra societat, la dels *post-homínids-tecnològics*. Les eines que han possibilitat la nostra supervivència com a espècie s'han convertit, durant el

proppassat seglexx, en eines per a poder assegurar, en un moment donat, la nostra pròpia autodestrucció.

Aquest problema de la *tecnologia desbocada* ha estat estudiat per pensadors de diferents tendències i països: de Martin Heidegger a Jürgen Habermas, a Alemanya, d'Ortega y Gasset a García Calvo, a Espanya, d'Albert Camus a Guy Debord, a França, de Bertrand Russell a George Orwell, a Anglaterra, de Herbert Marcuse a Noam Chomsky, als EUA, per citar uns quants noms i països.

Tanmateix aquestes reflexions han tingut una incidència reduïda, fins fa pocs anys, fora dels àmbits socialment conscienciats o bé acadèmics.

Sí que hi ha hagut, aquests darrers anys, intents importants, en l'àmbit mundial, de generar algunes alternatives, però la impossibilitat de la seva aplicació, a causa de la política de prepotència salvatge dels *senyors del món*, les han convertides en intents gairebé simbòlics, tot i que ara es percep una conscienciació més gran per part de les poblacions civils en tots els continents.

Mentrestant, els Estats més poderosos, amb plena impunitat, expolien els recursos naturals del planeta, sotmetent una gran part de la població humana als patiments de fam, misèria i humiliació, continuen dedicant la major part dels seus pressupostos a la fabricació d'armaments de destrucció massiva, siguin aquests militars, ideològics o comercials.

Hom podrà dir que això ja fa segles que està passant. La pregunta, aleshores, és la següent: tantes generacions de pensadors, per què no han servit per a poder canviar aquesta aparentment inevitable fatalitat de les societats humanes expoliadores?

En definitiva, actualment, la *tecnologia desbocada* i la *societat d'adolescents-espectadors* amb valors socials ràpidament fungibles ens estan duent acceleradament cap a la societat de la confusió, que ja està funcionant com un remolí perillósíssim per a la supervivència mateixa de l'espècie humana.

D'aquesta confusió se n'aprofiten tant els Estats que afavoreixen l'explotació humana i la destrucció progressiva de les reserves naturals del planeta com els terrorismes desesperats o fonamentalistes: ambdós practiquen el procediment de fagocitació de la revolta, atribuint-se el dret a decidir pels altres i actuant com els *doctrinaris* dels quals parla Albert Camus en *L'homme révolté*.

I ho fan, en definitiva, en no comptar amb les generacions que

ens succeiran, cosa que sí que feia, malgrat la seva «situació primitiva», l'anomenat *homo erectus*.

Potser tot i haver arribat a un «alt progrés tecnològic», que ha esdevingut, d'altra banda, la *religió-sense-Déu* de la nostra societat, ens podríem trobar, en realitat, a un peu de l'abisme per on es podria escolar la mal anomenada espècie *homo sapiens*, enduent-se amb ella la seva pròpia història de milers de generacions, en un darrer acte prepotent i angoixat al mateix temps: el darrer acte de l'*homo suicidans*.

I aquest possible *suïcidi col·lectiu* seria curiosament, en aquests moments, el problema realment seriós per al pensament filosòfic actual.

Recordem que Albert Camus, ja ens digué, en 1942, dins *Le mythe de Sisyphe*, que l'únic problema seriós en filosofia és el suïcidi: sense la pretensió de aixecar cap *sistema filosòfic*, ens ha deixat en la seva obra un inici seriós de reflexió per a aconseguir un camí de pensament i d'acció cívica, vertaderament vàlids per al segle XXI.

Potser hauríem de tenir la suficient humilitat per a poder posar-nos a construir aquest camí cap a la *civilització amb doble cara*, que Albert Camus ens proposa. Una civilització que accepti les *diferències*, tant en religió com en costums, en formes de producció, en formes culturals i ideològiques; que tingui *com a elements comuns positius a assolir* el respecte a l'altre, el respecte a les reserves naturals del planeta, el respecte per les vides concretes, i, *com a únics elements comuns a reduir progressivament*, la por a la diferència, l'instint de sotmetre els altres i l'instint d'acumular béns per part dels successius senyors de la terra.

L'ésser humà es va posar físicament dempeus fa centenars de milers d'anys. Ara li cal fer el mateix, però en els aspectes emocionals i socials. Cal, segurament, continuar treballant-hi, perquè aquest és un repte ineludible que, amb el temps, potser serà assolit.

En aquest repte, la filosofia hauria de jugar-hi un paper important, si no vol acabar engolida pels cants de sirena de la tecnologia desbocada. Aquesta ja ha perdut, actualment, la mesura i el límit, i està –ho sàpiguen o no els tècnics i científics– al servei de la vella i coneguda *revolució cesariana*, en lloc d'afavorir la *revolta*, el moviment que protegeix els individus concrets i solidaris i, al mateix temps, també les comunitats humanes d'afinitat: les naturals, les culturals i les sociopolítiques.

COL·LOQUI

Francesc Fortuny: Ja m'ha agradat, ja, la ponència... Sobretot aquesta crida perquè la filosofia faci alguna cosa. Lamentablement, la filosofia mai no fa res. Fan coses els tecnocientífics. El filòsof no fa coses: es fa ell mateix. Podem fer discursos per fer acceptables als altres el nostre punt de vista. No proposar un dogma o donar directrius, ni tan sols una ètica. La filosofia el que pot ensenyar és el punt en què els altres entendran el que els volem dir. Hi ha dos tipus de discursos: uns comuns a tots i d'altres particulars. Són comuns a tots: «vull cobrar», «necessito guanyar diners», «necessito respirar aire». Pel que fa als altres, per dir-ho amb un exemple, el fonamentalisme àrab és un discurs oposat a l'anticomunisme dels Estats Units, i potser tots dos tenen raó. Potser el que cal és un exercici profund de retòrica.

Dídac Ramírez: Vostè creu, Sr. Muns, que millorem o que empitjorem?

Ramon Muns: Sincerament crec que empitjorem. No perquè l'ésser humà sigui més dolent. Això no ho crec pas: la crueltat ha existit sempre. Només cal recordar el Camp de la Bota de la Guerra Civil espanyola... Crec que socialment i moralment les coses no han canviat gaire, anem de quatre potes. Però també crec que el nivell en capacitat de destrucció de la tecnologia actual és molt superior a la del segle XIX. I per això sóc bastant pessimista. És cert que hem adquirit avantatges, però mireu els milions de morts del nazisme i de l'estalinisme, els milions d'aturats...

Em queda, però, el meu jardí mental, l'esperança que comparteixo amb els creients...

Pompeu Casanovas: M'agradaria plantejar com canvia la perspectiva de les coses el fet que el món s'hagi fet gran. Un paleontòleg explicava que estava convençut que l'evolució ens ha fet per a viure en bandes molt petites i després hi ha hagut una explosió demogràfica. Tenim emocions, racionalitat i capacitats en general per a viure en espais petits i, de sobte, hem hagut d'organitzar tota la Terra...

La tecnologia és el que ha estat sempre: manipulació (els bastonets

per a fer foc, els ordinadors per a organitzar la informació) i intel·ligència diferencial (les comunitats de comunicació com ara la retòrica, el coneixement com a saber del context). El gran problema de la tecnologia és com jugar la retòrica de l'universal amb el coneixement de què particularment un mateix és capaç. Retòrica i coneixement van junts, una cosa no va sense l'altra: hi ha un domini de llenguatges que et permet d'organitzar el que coneixes. Però avui tenim un problema d'escala: tenim els problemes de sempre però magnificats.

Penseu, per exemple, en què devia ser la guerra a l'Amazones: no hi havia més de deu morts. Una guerra d'ara, en canvi, ens dóna milions de morts...

És, doncs, una qüestió d'escala. Cal reconèixer els nostres límits i el que provem de fer des de la tecnologia i l'art, i projectar-nos després d'una forma plausible. Veiem aquest món de la tecnologia actual com si fos ràpid, i en veritat és lent. Ara mateix estem en un moment de canvi. El segle xx ha estat el més violent de la història: la Primera Guerra Mundial representa certament un tall. Cap on anem? És realment difícil tenir una visió de conjunt. Però si prenem distància de les visions negatives potser guanyarem una visió de conjunt que ens permetrà de comprendre noves possibilitats. Estem inventant noves formes de representació i de llenguatge: l'ordinador canvia la cognició fins i tot de la vida de cada dia. Si canvia la tecnologia canvia la cognició, l'ontologia i el llenguatge. Entendre això ens permetrà de trobar nous espais de diàleg.

Jordi Sales: Encara ho embolicaré més. És important preguntar-nos per aquest «nostre» de la «*nostra* situació». Quan preguntem qui som *nosaltres*, volem dir, normalment, tota la humanitat. Aquesta manera de veure les coses, de reconèixer-nos com a integrants de tota la família humana, té dos dies i és molt fràgil. És una interpretació (retòrica) de la fraternitat humana que passa per la filiació divina o per l'escolar del *Menó* que és igual a tots perquè fa els càlculs matemàtics com tothom. Cal protegir aquest «nosaltres» encara que sigui a base de perdre autenticitats. Els justos a la manera de Robespierre donen guillotines. Pensar que podem tenir alhora un «nosaltres» universal i la puresa és perillós

perquè porta a excloure a qui li toqui, l'impur en la lògica d'un discurs.

Ramon Muns: No vaig contra la tecnologia. El problema amb tots els mitjans tècnics o mecànics és el de com influeix el mitjà en el treball intel·lectual i creador. No crec que la tècnica i l'art siguin el mateix: l'art toca la fibra humana, la tècnica no. L'art és l'expressió d'alguna cosa que portem dintre. Quan l'home no controla la tecnologia sinó que passa al revés, compte!

Dr. F. J. Fortuny, Dr. P. Casanovas i Dra. M. Poblet.